

Dr. Halil Fikret Kanad ve Odenwald Okulu

Yrd. Doç. Dr. Bahri ATA*

Giriş

Bu bildiri Dr. Halil Fikret Kanad'ın (1892-1974) 1927'de Almanya'da ziyaret ettiği Odenwald Okulu ile ilgili izlenimleri ve görüşleri değerlendirilecektir. Bir pedagoğ olarak Halil Fikret'in eğitim anlayışını, dönemin gazetelerinde, pek çok eğitim dergisinde, kitaplarında, öğrenci anılarında parça parça bulmak mümkündür. Kanımca, bir pedagoğun eğitime ilişkin görüşlerini, kurduğu ya da incelediği gerçek bir okul karşısında aldığı tavırda yakalamak daha kolay, anlaşılabilir ve öğreticidir. Bu çalışmada temel kaynaklar olarak Dr. Kanad'ın, 1930'da Milli Talim ve Terbiye Heyeti (Günümüzde Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı) tarafından çıkarılan *Terbiye* adlı dergide Odenwald Okulu üzerine yazdığı gezi yazısı ve 1963 tarihli *Pedagoji Tarihi* adlı kitabının ikinci cildinde yine aynı konu hakkında yazdığı kısım kullanılmaktadır. Bu ikinci metin, birinci metnin geliştirmiş şekli olup, yeni anekdotlar ve görüşler içermektedir.

A. 19. Yüzyılın Sonu ve 20. Yüzyılın Başında Pedagojide Almanya'nın Öncü Rolü ve İlerlemeci (Progressif) Okullar

1806'da Jena Savaşı'nda Almanların Fransızlara karşı yenilmesi, 1870 Fransız-Alman Savaşı'nı ise Almanların kazanması, diğer batı ülkelerin Almanya'da eğitim alanında yaşanan değişimi incelemeye yöneltmiştir. Bir ülkenin eğitimdeki gücünü onun siyasi, askeri ve ekonomik gücünden ayırmak mümkün görülmemektedir. 1806'dan sonra Almanya'da eğitim meselesi, bir vatan meselesi, vatan meselesi de Alman milli devlet idealini gerçekleştirme işi haline gelmiştir. Alman düşünür Johann G. Fichte'nin (1762-1814) bir ulusun ancak eğitim ile kurtulabileceği düşüncesinin bu yapının kurulmasındaki etkisi yadsınamaz. Alman düşünür Fichte'ye göre, kötülük mikropları mevcut neslin iliklerine kadar işlemiştir. Bu yüzden yetişkinler çocuklara iyi örnek olamazlar. Bunun için gençleri, bu hastalıklı çevreden uzaklaştırmak, onları öğretmenleri ile baş başa yalnız bırakmak gerekir(Kanad, 1930:375). Bu yıllarda pek çok ünlü

* Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Sosyal Bilgiler A.B.D. Öğretim Üyesi

eğitimci Alman eğitim sistemini ve okulları incelemek için Almanya'ya gitmiştir¹. 1892'de de Amerikalı eğitimci Lucy Maynard Salmon Alman dili ve tarihi üzerine eğitim görmek üzere Almanya'ya gitmiştir(Nelson, 1996). Amerika'daki yediler komitesine Almanya'da ilköğretim ve lisede tarih eğitimi hakkında bir rapor yazmıştır. Bu yıllarda genç Fransızlar Almanya'yı gezmişler ve Almanya'daki üniversitelerin Fransız yüksek öğretiminden iyi olduğu dikkatlerini çekmişti. 1885'de Emile Durkheim de Almanya'da bulunmuştur. Ancak neler yaptığı başka bir çalışmanın konusudur.

1890'lı yıllarda pek çok düşünür örn. John Dewey gibi kendi düşüncelerini ifade ederken özellikle Alman eğitimci J.F. Herbart'ın (1776-1841) düşünceleri ile bir hesaplaşma çabası içinde olmuşlardır. İngiliz eğitim profesörü H. L. Withers'de (1904:178-179) yazdığı *The Teaching of History and Other Papers* adlı kitabında Almanların eğitimde şiir, halk türküleri ve şarkılarını nasıl etkili kullandığına dikkat çektikten sonra, Herbart'ın eğitime katkısının değeri vurgulanmaktadır. Herbart'ın ünü Atlas Okyanusunu aşmış, Amerika'da 1890'lı yıllarda Ulusal Herbart Derneği (daha sonra Ulusal Eğitim Araştırmaları Derneği) kurulmuştur.

19. yüzyıl ve 20. yüzyılın başlarında Osmanlı sefirleri, devlet adamları ve aydınları, Avrupa uygarlığının ilerlemesinin nedenlerini anlamaya yönelik kaleme aldıkları raporlarda en az fabrikalar ve müzeler kadar gezdikleri okullara da geniş yer ayırmışlardır. Osmanlı Devleti, Tanzimat Döneminde olduğu gibi Sultan II. Abdülhamit döneminde de askeri ve mesleki eğitim için Almanya'daki okullara artan oranda öğrenci göndermeyi sürdürmüştür.

20. yüzyılın başında Avrupa ülkelerindeki eğitim sistemini karşılaştırmalı olarak inceleyen ve en çok okul gezen iki eğitimci olarak Sâtı Bey (1880-1968) ve İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nu (1886-1978) anmadan geçemeyeceğiz. Sâtı Bey, 1909'da "Okullar milletlerin geçmişi yansıtır, şimdiki durumunu temsil eder, geleceğini gösterir." demektedir. Sâtı Bey, Osmanlı dönemindeki okulları hayatla iç içe olmadığı ve hayattan kopuk olduğu için eleştirmektedir(Başar, 2003:51-53). Bildiğiniz gibi II. Meşrutiyet döneminde Sâtı Bey, Darülmüallimin'e bağlı olarak 1909'da Tatbikat Mektebi (Uygulama

¹ Fichte'nin görüşlerini değerlendiren Osmanlı dönemi eğitimcilerinden bir de Sâtı Bey'dir. Kuran'ın da (1994:186) belirttiği gibi Sâtı Bey, Alman modelinden ziyade Fransız modeline yaklaşan bir vatanseverliği Osmanlı İmparatorluğu için uygun buluyordu. Osmanlıların, vatan kavramını ırk ve dil temellerine değil, tarih ve devlet üzerine kurmalarının mecbur olduğunu düşünüyordu.

Okulu) kurmuş(Kafadar,1997), 1915 yılında da "Yeni Mektep " adıyla özel bir okul açmıştır. Eğitim bilimi öğrenimi amacıyla Almanya'ya öğrenci gönderilmesi belki de Sâti Bey etkisiyle ancak II. Meşrutiyet döneminde gerçekleşebilmiştir. Halil Fikret Bey, işte bu öğrencilerden biridir. Amerika, Fransa ve İngiltere 1890'lı yıllarda eğitim araştırmaları için Almanya'ya öğrenci gönderirken, Osmanlı bürokratlarının geç bile kaldığı söylenebilir. Özellikle Amerikalı eğitimciler daha sonra Almanya'nın eğitim bilimindeki birikimine yeni yaklaşımlar getirmişler, yurt ve ulus eksenli Alman pragmatizmini, bireyin ve problem çözme becerisinin temel alındığı Amerikan pragmatizmine dönüştürmüşlerdir².

Bu yıllarda Avrupa'da ve Amerika'da Dr. Cecil Reddie, John Dewey, Maria Montessori ve Bertrand Russell, gibi pek çok batılı düşünür ve pedagog özel okullar açarak, kendi kuramlarını uygulamışlar, çocuklarla çalışarak görüşlerine yeni şekiller vermişlerdir. İskoç akademisyen Dr. Cecil Reddie 1889'da kurduğu Abbotsholme okulu bugün eğitim vermeye devam etmektedir. Amerikalı eğitimci John Dewey, eşi Alice Dewey ile birlikte 1894'de öğrenme kuramlarını test için Chicago Üniversitesi'ne bağlı bir laboratuvar okulu kurdu. Dewey, çalışmalarını 1904'e kadar burada sürdürdü. İtalyan eğitimci Maria Montessori de 1907'de Roma'da Çocuklar Evi adlı okulunu açtı. İngiliz felsefeci Bertrand Russell, Dora Russell ile 1927'de İngiltere'de mevcut okulların hiç birini beğenmediği için eğitim üzerine görüşlerini uygulamak üzere Beacon Hill Okulu adlı bir okul kurdu. İsviçreli eğitimci Adolphe Ferriere, "iyi bir okul, edebiyat ve sanat vadisinde yaratılan bir şaheserden daha büyük bir değer taşır." derken, o dönemde batılı aydınların genel görüşünü yansıtmaktadır.

² 1953'de Talim ve Terbiye Kurulu kararı ile öğretmen yetiştirme programlarından Pedagoji ve Pedagoji Tarihi derslerinin kaldırılması Halil Fikret açısından Kıta Avrupa'sı pedagoji geleneğinden bir kopmaya ve niteliksiz öğretmen yetiştirmeye yol açacaktır. Nitekim öyle de olmuştur. Örneğin bugünün öğretmen ve öğretmen adayları Comenius'un eğitime hizmetlerini derinlemesine bilebilir mi? Aslında dersleri kaldıranlar Halil Fikret'in Gazi Terbiye Enstitüsü'nden öğrencileridir. Amerika'ya tahsile giden bu öğrenciler, Kıta Avrupa'sı pedagojisini spekülâtif eğitim olarak değerlendirmiş, pedagojiyi parçalayarak eğitim psikolojisi, eğitim sosyolojisini gibi dersleri yaygınlaştırmaya çalışmışlardır. Amerikalı eğitimciler gibi deneylere-araştırmalara dayalı eğitim bilimi yaklaşımını ve de davranışçı psikolojiyi yaygınlaştırmaya çalışmışlardır. Gerçekte Kıta Avrupası'nda da pedagoglar görüşlerini çocuklarla uygulamalarından çıkarmışlardır. Ama Amerikalı eğitimcilerin kendi toplumlarına uygun bir şekilde Alman, Fransız ve İngiliz eğitimcilerle tartışarak pedagojiyi yetişkin ve halk eğitimini de içine alacak şekilde eğitim bilimine dönüştürdükleri gerçeği yadsınamaz.

19. yüzyılda ve 20. yüzyılın başında açılan bu ilerlemeci (progressif) okulların bazıları hâlâ varlığını sürdürmektedir. Geçtiğimiz haftada Montessori Okullarından bir temsilci, Ankara'da ve İstanbul'da seminerler vermiştir. Kasım 2005'te de A.S. Neill tarafından kurulan Summerhill Okulu'nun (1921) İngilizce öğretmeni ve öğretim programı danışmanı Jason Preater ülkemize gelmiştir.

Odenwald Okulu da bugün hâlâ öğrenim vermekte, web sitelerinde kurucuları Paul ve Edith Geheep'in mirasına sahip çıkmakta ve kısmen onların eğitim anlayışlarını devam ettirmektedirler.

B. Odenwald Okulu'nun Kurucuları: Paul ve Edith Geheep

Paul Geheep, 1870 doğumlu Alman eğitimcidir. Paul Geheep, yeni eğitim ve aktif okul anlayışının uygulayıcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Geheep, eğitimle ilgili bir kitap yazmamıştır. Okulu ve okulunda uyguladığı eğitim ilkeleri ile ilgili birkaç makalesi vardır. Paul Geheep kişiliğini anlamaya yönelik temel kaynaklar dostlarına (örn. Adolphe Ferriere) yazdığı mektuplardır. Bu mektuplardan hareketle, Y. H. Zeilberger, Adolphe Ferriere ve Paul Geheep'in dostluğu ile ilgili bir makale yazmıştır. Bu bildiride adı geçen makaleden geniş oranda yararlanıldı.

Paul Geheep, Berlin ve Jena'da teoloji, felsefe, doğu dilleri, bilim ve tıp ile uğraşmış, bir insanın diğer insanlara yardım etmesi için kilisede papaz olmak yerine gençlerin öğretmeni olması gerektiği düşüncesine ulaşmıştır.

1892 ve 1906 yılları arasında Dr. Hermann Lietz'in³(1869-1919) teşvikiyle eğitim işleri ile ilgilenmeye başlamıştır. Bu eğitimciler, açtıkları "Alman Kır Eğitim Yurtları" (Deutshes Landerzichungsheime) ile Alman felsefeci Fichte'nin düşüncelerini ülkedeki eğitim ortamına uygulamaya çalışmışlardır. Tezcan (2000:37), kır eğitim yurtlarını çağın büyük kent kültürüne (asfalt kültürü) ve onun ortaya çıkardığı yozlaşma ve yabancılaşmaya karşı duyulan tepkinin eseri olarak değerlendirmektedir. Aytaç 'a (2006: 73) göre de bu yurtlarda bilgi kazandırma işi ikinci plana itilip, karakter şekillendirme anlamında olmak üzere eğitim, ön plana alınmıştır. Lietz ve Geheep'in çıkış noktası insan ve insanlık ideali, Goethe'nin *Wilhelm Meister* adlı romanın da geliştirdiği uygarlık

³ Herman Lietz'in hayatı ve eğitim görüşleri için bkz. Binbaşıoğlu, 1982: 126-127.

düşüncesidir. Goethe ve Fichte pedagojik anlayışlarının manevi kaynakları idiler. Jena'da Prof. Rein'in pedagoji seminerlerinde beraber çalıştılar. Dr. Lietz, bir yılını Dr. Cecil Reddie ile Abbotsholme'deki okulunda geçirmiştir. 1898'de Dr. Lietz, İlsenburg'da kendi okulunu açmıştır. 1900'de Adolphe Ferriere ile işbirliği yapmışlardır. Bu arada Ferriere ve Geheep tanışmışlardır(Zeilberger:2005).

Geheep, Dr. Lietz ile çalışmış, 1906'da ondan ayrılarak Gustav Wyneken ile birlikte Almanya'da ilk defa karma eğitim anlayışını uygulamışlardır. Öymen (1929:37), Karma eğitimi, "erkek ve kız öğrencilerin birbirini iyi tanımaları, takdir etmelerini ve en uygun şekilde yan yana bulunmalarını, arkadaş olarak yaşamalarını öğretmek sanatı" olarak tanımlamaktadır. Geheep, kişisel ve eğitimsel nedenlerden dolayı Wyneken'den ayrıldı. 14 Nisan 1910 yılında Paul Geheep ve eşi Edith Cassirer-Geheep 14 öğrenciden oluşan Odenwald Okulu'nu kurdu. Okul, Heidelberg ve Frankfurt arasında Ren ırmağı civarında köy evlerinin yakınında bir yamaç üzerindeydi. Okul, zengin çocuklarına eğitim veriyordu(Zeilberger:2005).

C. Dr. Halil Fikret Kanad'ın Okula İlişkin Gözlem ve Değerlendirmeleri

İsviçreli eğitimci Adolphe Ferriere (1879-1960) bu okulu 1912'de gezmiş ve "şaheser" olarak değerlendirmiştir. Oğlu Claude Ferriere'nin üç yıl bu okulda eğitim almasını sağlamıştır. Dr. Halil Fikret Kanad, Adolphe Ferriere'nin⁴ bu övgüsünden etkilenerek, okulu gezmeye karar vermiş, 14 Mart 1927 yılından itibaren on gün okulda kalmıştır. Bildiğiniz gibi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yabancı ülkelerdeki eğitim uygulamalarının incelenmesine çok önem verilmiş, Avrupa ülkelerine uzman heyetler gönderilerek, raporlar hazırlanması sağlanmıştır. Bu raporlar, dönemin eğitim dergilerinde yayımlanmıştır. Dr. Halil Fikret Kanad'ın Odenwald Okulu gezisini yazdığı *Terbiye* dergisinin (1927) 22. sayısında da Mefharet Nazmi'nin Blakburn Koleji ile ilgili bir yazısı yayımlanmıştır.

⁴ 1928'de Adolphe Ferriere, öğrencisi Mustafa Rahmi Balaban'ın girişimiyle, İzmir Maarif Eminliği tarafından Türkiye'ye davet edilmiş ve konferanslar vermiştir(Şahin, 2005). Ferriere, Türkiye'de yeni eğitim anlayışının yaygınlaşması için yapılan ve yapılmakta olanlarla ilgili olarak Şubat 1938'de Cenevre Üniversitesinde bir konferans da vermiştir (Ulus, 3.3.1938).

Dr. Halil Fikret, okul girişinde iki öğrenci ile karşılaşmış, bu öğrencilerin çantası taşımak için ısrarları onu oldukça etkilemiştir. Okul, kız-erkek karma eğitim yapmaktadır. Halil Fikret'e göre iyi yönetildiğinde karma eğitimin faydası çok fazladır. Okulda 150'den fazla öğrenci bulunmaktadır.

Okulu yöneten okul topluluğudur. Okul topluluğu, çarşamba günü eğer gündem konusu varsa, ikindi kahvaltısından sonra toplanır, okulu ilgilendiren konular konuşulur ve karara bağlanır. Küçüklerin katılması kendi isteklerine bağlıdır. Büyük, küçük, öğretmen ve müdür herkes bu kararlara uymaya mecburdur.

Halil Fikret Kanad'ın en çok dikkatini çeken uygulama okuldaki aile yuvası sistemidir. Öğretmenler, aile başkanlığına adaylığını koyar, öğrenciler tarafından seçilir. Her aile, 10-15 öğrenciden oluşur. Her aile yemekhanede bir masada yemek yer. Perşembe akşamları aile akşamıdır. Öğrenciler şikayet ve arzularını aile başkanlarına bildirir. Aile başkanları öncülüğünde yakın çevre gezileri, Almanya içinde ya da dış ülkelere geziler yapılabilir. Aile başkanı, çocukları bu gezilerde araştırma ve incelemeye alıştıırır. Koleksiyon için bitki ve taşlar toplatır.

Okul yerleşkesi, ayrı ayrı evlerden oluşmuş küçük bir köy görüntüsündedir. Her bir eve bir büyük insanın adı verilmiştir. Bunlar; Pestalozzi, Eflatun, Humbold, Fichte, Schiller, Goethe'dir. Kişiler genellikle Alman düşünür ve yazarlarından seçilmiştir. Bu uygulama, öğrencileri yüksek meziyetlere sahip büyük insanlar olarak yetiştirmenin bir yolu olarak kabul edilmiştir. Goetheevi'nin alt katında yemekhane, Eflatunevi'nin alt katında konferans salonu ve müzik odası vardır. Okulun esas binasının Goetheevinde olması, Goethe'nin Alman kültüründeki önemli yeri ile ilgilidir (Öymen, 1929:38).

Okulun bir günlük programı aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir;

Başlangıç Saati	Bitiş Saati	İş
6:00	6:30	Kalk, soğuk duş, hazırlık

6:50	7:50	Birinci kurs
7:50	8:15	Birinci kahvaltı
8:15	9:15	İkinci kurs
9:15	9:45	Yatak ve odaları düzeltmek, temizlemek
9:45	10:15	Hava banyosu ve sabah koşusu
10:15	10:45	İkinci kahvaltı
10:45	12:45	Üçüncü kurs
12:45	13:00	Yemeğe hazırlık ve temizlik
13:00	13:45	Yemek
13:45	14:45	Teneffüs-Oyun-Gezinti
14:45	16:15	Birinci pratik kurs
16:15	16:45	İkinci kahvaltısı
16:45	18:15	İkinci pratik kurs
18:15	18:30	Temizlik, Banyo
18:30	19:00	Akşam yemeği
19:00	20:00 (küçükler) 20:30 (gençler) 21:30 (büyükler)	Serbest etkinlikler ve yatmadan önce sıcak duş

Çarşamba öğleden sonra ve ikindi kahvaltısından önce öğrencilerin ortak ve genel oyun oynama zamanıdır. Cumartesi öğleden sonra tamamen serbest zamandır.

Dr. Halil Fikret, on gün boyunca öğrencilerle sohbet fırsatı bulmuştur. Okulda bir öğrenci örgütü bulunmaktadır. Öğrenciler şikayetlerini öğretmenlerine, öğrenci örgütüne ya da okul yöneticisine iletmektedir. Öğrenciler alınan kararlara uymakta, örneğin en küçük çöpleri bile çöplüğe atmaktadırlar.

Odenwald Okulu'nda gördüğü bir olayı şöyle anlatıyor:

"Bir öğrenci, okulun beslediği hayvanların (tavuk, inek, domuz, at gibi) gübrelüğünde yük arabasını gübre ile dolduruyordu. Öğretmen, diğerlerinin de yardım etmesi için küçük bir imada bulundu. Bir kız öğrenci yardım etmeye başladı. Okul müfettişi olsaydım, şu öğretmenin aleyhine uzunca bir rapor yazardım. İşçi gibi bu zavallıları çalıştırmakta ne anlam vardı? Burası okul değil, bir amele yatağı mıydı? Bununla birlikte öğrenciler neşeli ve birbirleri ile şakalaşarak görevlerini yapıyorlardı.

Öğrencilerin sosyal durumlarını öğrendiğimde hayret ettim. Birinin babası otomobil fabrikası sahibiydi. Bir diğer kızın babası zengin bir tüccardı.

Demek ki bunlar, toplumun işini kendi işleri olduğu için seviyorlardı. Ortada zavallı denmeğe layık birisi varsa o da işi seven ve neşe ile iş yapan bu saygıdeğer nesil değil bizzat bendim, benim zihniyetimdi ve beni bu zihniyetle yetiştiren çevremdi." (1930:420-421; 1963:239-240).

Dr. Halil Fikret, okulda esen samimiyet ve arkadaşlık rüzgarını özellikle vurgulamaktadır. Öğrenciler, odalarının temizliğinden ve yataklarının yapılmasından kendileri sorumludurlar. Öğrenciler, orman içinde kendilerine jimnastik ve spor alanı oluşturmuşlardı. Öğrenciler birlikte yazın yüzmek, kışın da buzda kaymak için bir havuz yapmıştı. Bahçenin çiçek kısmı ve limonluklar birlikte çalışarak oluşturulmuştu. Meyve ağaçlarına dadanan hastalıklarla öğrenciler savaşıyordu.

Dr. Halil Fikret, okuldaki öğretim anlayışını ayrı olarak ele almaktadır. Bu okulda sınıf sistemi değil, kurs temelli bir sistem esas alınmıştır. Halil Fikret, sınıf sistemini tarihin kusurlu bir mirası olarak değerlendirmektedir. Sınıfları yaşlara göre oluşturmak, deneysel psikolojinin bulgularına uygun değildir. Bir çocuğun doğal yaşı ile zekâ yaşı birbirinden çok farklı olabilir.

Bu okulda dil dersleri, matematik, fizik, kimya, madenler, astronomi, kültür tarihi, felsefe, Alman Edebiyatı gibi kuramsal kurslar vardır. Öğrenci her ay bir-iki kuramsal kursa devam eder. Bu kurslar öğleden önce konmuş olup, her kurs kendi dershanesinde yapılır. Sabah ilk ders etüt dersidir. Burada eski konular tekrar edilir. Her ay bir hafta önceden bir sonraki ayın kursları ilan edilir ve öğrencilerin seçimine bırakılır. Büyük öğrenciler her hangi bir kursa devam etmeyip, sadece bakalorya sınavına çalışabilirler.

Uygulamalı kurslar da şunlardır; doğramacılık, çilingirlik, ciltçilik, bahçecilik, çiftçilik, terzilik, aşçılık, çamaşırcılık, ev idaresi v.b. Her öğrenci benzer şekilde 1-2 uygulamalı derse devam eder. İlkokulda ise bu uygulama geçerli değildir. Onlar oyundan işe doğru sevk edilir. Dersler toplu öğretime göre yapılır. Küçükler için bir de elişi dersi vardır. Burada çocuklar Montessori sistemini andıracak şekilde kağıt keser, ev yapar, sepet örer, heykeller yapar.

Eğer bir öğrenci 17-18 yaşına kadar okulda kalıp bakalorya sınavını kazanamayacağını düşünürse, o zaman meslek ile ilgili uygulamalı kurslara yönlendirilir. Öğrencilerin ilgilerine göre bir iki kursu seçmelerine izin verilirken, aile başkanı aracılığıyla öğrencinin diğer kursları da alması sağlanır.

Dr. Halil Fikret, okul müdürünün ricası ile küçüklere Türkiye hakkında dersler vermiştir. Bu arada Rusya'dan gelen Tolstoy'un katiplerinden biri Tolstoy'un özel hayatı hakkında bir konferans vermiştir. Okul civarında kaza geçiren bir balon takımı öğrencilere balon ve yönetimi hakkında bilgi vermiştir. Yukarıdaki bu örnekler okulda güncel olaylardan nasıl yararlandığını göstermesi bakımından önemlidir.

Dr. Halil Fikret, müdürün başkanlığındaki öğretmenler kurulu toplantısına da katılmıştır. Kurulda 30 kadar öğretmen vardır. Bazı öğretmenlerin toplantıda dikiş dikmesi ya da örgü örmesi dikkatini çekmiştir. Bu toplantıda yatma zamanının gecikmesi, bazı öğrencilerin bakalorya için hazır olmadığı, bazı sorunlu öğrencilerle ilgili alınacak önlemler ele alınmıştır. Yılda iki defa öğrencinin ailesine çocuğun durumu ve gelişimi ile ilgili rapor gönderilir. Bu raporda çocuğun fiziksel gelişimi, el yazısı, arkadaşlarına karşı tavrı, özel ilgileri, beden eğitimi, el ve sanat işlerine, estetik gelişimine ve diğer kuramsal ve uygulamalı derslerde gösterdiği başarı ile ilgili bilgiler vardır. Tatil zamanında ailelerin nasıl davranması gerektiği ile açıklamalar da vardır.

Bu okulda Dr. Halil Fikret'i en çok hayal kırıklığına uğratan öğretmenlerin öğretim yöntemleri konusundaki acemilikleridir. Girdiği Matematik, Fransızca ve Kimya derslerinde çok sıkılmıştır. Bir tek Fizik dersini beğenmiştir.

Okuldan ayrılacağı gün, Paul Geheep'e veda ziyareti yapmıştır. Geheep, diğer ziyaretçilerden istediği gibi kendisinden okula ilişkin eleştirilerini sormuştur. Dr. Halil

Fikret de okulun karakter ve sosyal eğitim konusunda bütün şartlara sahip olduğunu belirtmiştir. Yalnız öğretim yöntemlerini beğenmediğini ifade etmiştir. Okuldaki Fransızca, Kimya, Matematik öğretmenleri 20 yıl önce Türkiye'de gösterilen tarzda ders anlatmaktadırlar. Paul Geheep de bunu paralarının azlığı, öğretmenlere emeklilik ümidi vermedikleri için genç öğretmenlerin tercih ettiğini belirtmiştir. Dr. Halil Fikret de bu konuda iyi Alman eğitimcilerin olduğunu ve onların okula çağrılabilceğini ya da öğretmenlerin bu tür seminerlere gönderilebileceğini söylemiştir.

Yazısını şöyle bitirmektedir. "Bu mesut yuvayı terk ederken, insanlığın geleceği hakkında ümitlerim kuvvetlenmiş ve mesleğime ait sevgim ve cesaretim artmıştır."

Şimdi bu okula ne oldu. Bunun üzerinde biraz durmak da yarar vardır.

D. 1934'den Sonra Yol Ayrımı: Odenwald Okulu ve İnsanlık Okulu

1934'ten sonra Almanya'dan ayrılan ve İsviçre'ye yerleşen Paul Geheep ve eşi Edith burada yeni bir okul kurmuştur. 1934'den günümüze Odenwald Okulu da varlığını sürdürmektedir. Olayın gelişimi aşağıda anlatılmaktadır.

D.1. Paul Geheep ve İnsanlık Okulu

1933'de Nasyonal-Sosyalist parti iktidarı ele geçince, Odenwald Okulu kara listeye alındı. Parti, uluslar arası ününden dolayı okulda Geheep'in müdür olarak kalmasını ve okulun bütün kadrosunun parti üyesi olmasını istiyordu. Geheep, içinde bulunduğu kötü durumu ayrıntılarıyla A. Ferriere yazdığı bir mektupta anlatıyordu. Paul Geheep ve eşi Edith, Almanya'yı terk ederek, İsviçre'ye yerleştiler. Geheep, Cenevre'de Versoix yakınlarındaki Pont-Ceard'da "İnsanlık Okulu" (School of Humanity) adıyla yeni bir okul kurdu⁵. Bu okul, Berne kantonunda Hasliberg'de varlığını sürdürmektedir. Geheep'in okulunda pek çok ulusa mensup öğrenci vardı. Geheep, böylece uluslar arası bir anlaşma ve yakınlaşma da sağlamak istiyordu(Aytaç, 2006:87). Şair Tagore, Pandit

⁵ Humboldt Üniversitesi öğretim üyesi Elmar Tenorth, Halil Fikret Bey'in doktora yaptığı yıllarda Leipzig'deki eğitim biliminin durumunu incelediği araştırmasını, "Halil Fikret Kanad'ın doktora çalışmasını "14 Haziran'da Moulin civarında şehit düşen" bir teoloji öğrencisi olan Alman dostu Johannes Grollmus'a ithaf ettiği ifadesi ile bitirmektedir. Bu durum Dr. Halil Fikret'in dostluğa verdiği önemi göstermesi açısından önemlidir.

Nehru ile okulu ziyaret etmiş, Geheep Nehru'nun torununun öğretmenliğini yapmıştır. Indira Gandhi de Geheep'in yakın arkadaşıdır (Zeilberger, 2005). P. Geheeb, 1. 5. 1961'de Goldern (Bern)'de öldü (Aytaç, 2006:85).

D.2. 1934'ten 2006'ya Odenwald Okulu

Günümüzde varlığını bir yatılı okul olarak devam ettiren Odenwald Okulu'nun web sitesinde kurucu olarak Paul Geheep ve eşi Edith'in isimleri özellikle belirtilmektedir. Okulun, eğitime insani ve uluslar arası bir yaklaşım getirdiğinin altı çizilmektedir. 1934 de Paul Geheep ve eşi Edith'in İsviçre'ye taşınmalarıyla, onlarında onayı ile 1921'den beri okulda çalışan Heinrich Sachs ve Dr. Werner Meyer yönetimi devraldılar. 1999'da Whitney Sterling, okulun yöneticisi olduğunda, okulda 265 öğrenci vardı. Okul yönetimi, Pestalozzi'nin kafa, kalp ve el eğitimi formülünü izlediğini belirtmektedir. 1910 yılından beri karma eğitim yapıldığı vurgulanmaktadır.

Okulda yeni evler olmakla birlikte, eski evlerin isimleri aynen korunmuştur. Okulda 5-13 sınıflar arasında 260 genç eğitim görmektedir. Öğrenciler 9. sınıftan sonra Hauptschule için, 10. sınıftan sonra Realschule için, 12. sınıftan sonra Technische abitur ve 13. sınıftan sonra üniversite eğitimi için diploma alabilir.

1927'de olduğu gibi, aile yuvası sistemi uygulamasına devam edilmektedir. Aile başkanı 6:30'da aile üyelerini uyandırmaktadır. 7:00'de kahvaltı yapılmaktadır. Altı saat dersten sonra, 13:00'de öğle yemeği yenmektedir. Öğleden sonra dağcılık, futbol, tiyatro, sinema gösterileri gibi etkinlikler yapılmaktadır. Görüldüğü gibi 1927'de olduğu gibi öğleden sonraya pratik kurslar yapılmaktadır. Yatma saati 9:00 ve 10:00 arasındadır.

1927 de olduğu gibi, okul yönetimi, öğrencilerin meslek eğitimine önem vermekte, marangozluk, metal işleri, tasarım, çömlekçilik, baskı ve tekstil işlerinde kurslar vardır. 8. ve 10. sınıf öğrencileri, bir haftanın yarım gününü dükkânda ya da stüdyolarda

geçirmektedir. Marangozlukta ve metal işlerinde çıraklık 10-12. sınıflarda olmaktadır. Kısaca okul, hâlâ Paul Geheep ve eşi Edith'in eğitim anlayışlarından izler taşımaktadır.

Sonuç

1927'de Odenwald Okulu, bir okul olmanın ötesinde öğrencileri, öğretmenleri ve diğer çalışanları ile birlikte dayanışma, sevgi ve saygı içinde günlük işlerin yapıldığı küçük bir toplumdur. Yukarıda da görüldüğü gibi, Odenwald Okulu'nda çocuk, bozuk çevrenin etkilerinden kurtarılmaktadır. Kanad'a (1963:251) göre genç neslin iyi bir ortamda 5-10 yıl serbest disipline dayanarak bir hayat yaşaması onların karakter ve sosyal ruhunu geliştirdiği gibi demokrasi ve insanlık ruhunu da kuvvetlendirecektir.

Dr. Kanad (1954:3) yine aynı konuda bir makalesinde şöyle yazmaktadır: "Türkiye'de okulların yıllarca gayret sarf ederek, çocukların eğitiminde müsait gelişmeler kaydedememesi, okulda yapılmak istenenin çevrede bozulması ile ilgilidir."

Öte yandan okulu, öğrenci profili açısından Köy Enstitülerine benzetmek doğru olmasa gerektir. Çünkü öğrencileri zengin kimselerin çocukları olup, evlerinde de ev işlerinin hizmetliler tarafından yapıldığı düşünülebilir. Köy Enstitüleri ise zaten işle yoğrulmuş köy çocuklarından oluşmaktaydı.

Dr. Halil Fikret Kanad, okulda uygulanan karma eğitimi, aile yuvası sistemini, iş eğitimini, okul topluluğunu, öğretmenlerin aileleri ile birlikte öğrencilerle yaşamasını takdir etmektedir. Dr. Halil Fikret, 1923'te Muallimler Mecmuası'nda Yeni Mektep adlı yazdığı yazıda yeni okulun en belirgin anlayışlarından biri olarak "kendi kendini yönetim" anlayışının altını çizmektedir. Dr. Kanad 1947'de yazdığı "Demokrasi Eğitimi" konulu yazısında "sınıfta çeşitli işler, öğrenciler tarafından seçilmiş temsilcilere gördürülmelidir." yazmaktadır. Bu düşünceler, Kanad'ın, iş eğitimiyle öğrencinin karakter ve ahlakının geliştirilmesine önem verdiğini göstermektedir.

Dr. Halil Fikret'in belirttiği gibi öğretmenler klasik derslerin öğretilmesinde yeni öğretim yöntemlerinden pek haberdar değildiler. Ama, Odenwald Okulu, öğrencilerin karakter ve sosyal eğitimi konusunda başarılı idi.

Bu uygulama, karakter eğitimi ve sosyal eğitim için öğrencinin yakın çevresinin (sokak, basın v.b.) düzenlemesinin önemine işaret etmektedir. Şair Nedim'in bir

kasidesinde İstanbul için "Kâlâ-i maârif satılır sûklarında" (çarşısında ya da sokaklarında eğitim kumaşı satılır.) dediği gibi sokaklarımızı, mahallelerimizi, şehirlerimizi eğitim kumaşının satıldığı yerler yaptığımızda eğitim işinde başarılı olabileceğimiz ortadadır.

KAYNAKLAR

- AYTAÇ, K. (2006) *Çağdaş Eğitim Akımları*. Ankara: Mevsimsiz Yayınları.
- BAŞAR, H. (2003) "Sâti Bey ve Eğitimle İlgili Görüşleri" *Değerler Eğitimi Dergisi*, cilt:1, Nisan.
- BİNBAŞIOĞLU, C.(1982) *Eğitim Düşüncesi Tarihi*. Ankara: Binbaşioğlu Yayınevi.
- KAFADAR, O. (1997) "Tatbikat Mektebinde 10 Temmuz İnkılabı" *Tarih ve Toplum*, cilt:27 sayı:158 (13-16).
- KANAD, H. F. (2002) "Yeni Okul " (Günümüz Türkçesine uyarlayan Cavit Binbaşioğlu). *Reform Pedagojisi, Eğitim Bilimleri, Okul Reformu, Öğretmen Eğitimi ve Dr. Halil Fikret Kanad*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fak. Yay. (Not: Bu yazı Yeni Mektep adıyla Muallimler Mecmuası'nda yayımlanmıştır.)
-(1963) "Odenwald Okulu ve Paul Geheep" *Pedagoji Tarihi*, İkinci Cilt, 4. Basım, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 236-264.
-(1954) "Bilgisizlik Kurbanı Pedagoji" *Yeni Okul*, sayı:34, 3-7.
-(1947) "Demokrasi Eğitimi" *Eğitim-Öğretim*, sayı:3, 149-152.
-(1930) "Odenwald Mektebi" *Terbiye*, cilt V, no: 23, ss.417-436.
-(1930) *Terbiye ve Tedris Tarihi*, Birinci Cilt, İkinci Baskı, İstanbul: Devlet Matbaası.
- KURAN, Ercüment (1994) "Bir Osmanlı Aydını: Satı El-Hüsri (1880-1968)" *Türkiye'nin Batılılaşması ve Milli Meseleler*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- NELSON, Murrey R. (1996) "Lucy Maynard Salmon (1853-1927): Pioneering Views on Teaching History". *Social Studies*, vol. 87, issue:1.
- ODENWALD SCHULE (2006) Web sitesi. <http://www.odenwaldschule.de/> (20.11. 2006).
- ÖYMEN, H. R. (1929) "Yeni Mekteplerden: Odenwaldschule" *Terbiye*, cilt:IV, sayı:17, ss. SAKAOĞLU, N. (2003) *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- ŞAHİN, M. (2005) "Pierre Bovet'in Ege Konferansları ve Türk Eğitimine İlişkin Düşünceleri" *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 61, Cilt: XXI.
- TEZCAN, M. (2000) "Halil Fikret Kanat-Eğitim Bilimleri ve Eğitim Sosyolojisi." *Halil Fikret Kanat Yaşamı ve Hizmetleri*. Ankara: TED Yayını, 28-43.
- TENORTH, H.E.(2002) "Leipzig'de Eğitim Bilimi-Üniversite, Devlet ve Otonom Meslek Arasında Disiplin" *Reform Pedagojisi, Eğitim Bilimleri, Okul Reformu, Öğretmen Eğitimi ve Dr. Halil Fikret Kanad*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fak. Yay.
- ZEILBERGER, Y. H. (2005) "Adolphe Ferriere and Paul Geheeb: A True Friendship" *Autour d'Adolphe Ferriere et de L'Education Nouvelle*, ed. Daniel Hameline, University of Geneva. (<http://www.math.rutgers.edu/~zeilberg/family/geheeb.html>)
- WITHERS, H. L. (1904) *The Teaching of History and Other Papers*. Manchester: University Press.